

ശ്രീഃ
ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ
ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ
ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

മഹർഷി വേദവ്യാസപ്രണീതം ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം
॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർദശോധ്യായഃ ॥

This document has been prepared by

Sunder Kidāmbi

with the blessings of

ശ്രീ രംഗരാമാനുജ മഹാദേശികൻ

His Holiness śrīmad āṇḍavan śrīraṅgam

ശ്രീഃ

ശ്രീമതേ രാമാനുജായ നമഃ

ശ്രീമതേ നിഗമാന്തമഹാദേശികായ നമഃ

ഓം നമോ ഭഗവതേ വാസുദേവായ

ശ്രീമദ്ഭാഗവതമഹാപുരാണം

॥ പഞ്ചമസ്കന്ധേ ചതുർദശോധ്യായഃ ॥

സ ഹോവാച

യ ഏഷ ദേഹാത്മമാനിനാം സത്ത്വാദിഗുണവിശേഷ -
വികൽപിതകുശലാകുശലസമവഹാരവിനിർമിതവിവിധ -
ദേഹാവലിഭിർവിയോഗസംയോഗാദ്യനാദിസംസാരാനു -
ഭവസ്യ ദ്വാരഭൂതേന ഷഡിന്ദ്രിയവർഗേണ തസ്മി -
ന്ദുർഗാധ്യവദസുഗമേദ്യന്ത്യാപതിത ഈശ്വരസ്യ ഭഗവതോ
വിഷ്ണോർവശവർതിന്ത്യാ മായയാ ജീവലോകോദ്യം യഥാ
വണിക്സാർഥോദ്യർഥപരഃ സ്വദേഹനിഷ്പാദിതകർമാനുഭവഃ
ശ്മശാനവദശിവതമായാം സംസാരാടവ്യാം ഗതോ നാദ്യാപി
വിഫലബഹുപ്രതിയോഗേഹസ്തത്താപോപശമനീം ഹരിഗുരു -
ചരണാരവിന്ദമധുകരാനുപദവീമവരുന്ധേ യസ്യാമു ഹ
വാ ഏതേ ഷഡിന്ദ്രിയനാമാനഃ കർമണാ ദസ്യവ ഏവ തേ ॥ 1 ॥

തദ്യഥാ പുരുഷസ്യ ധനം യത്കിഞ്ചിദ്ധർമ്മൗപയികം
ബഹു കൃഷ്ണാധിഗതം സാക്ഷാത്പരമപുരുഷാരാധന -
ലക്ഷണോ യോസൗ ധർമസ്തം തു സാമ്പരായ ഉദാഹരന്തി |
തദ്ധർമ്യം ധനം ദർശനസ്पर्ശനശ്രവണാസ്ത്വാദനാവ -
പ്രാണസങ്കൽപവ്യവസായഗൃഹഗ്രാമ്യോപഭോഗേന
കുനാമസ്യാജിതാത്മനോ യഥാ സാർഥസ്യ വിലുമ്പന്തി ॥ 2 ॥

അഥ ച യത്ര കൗടുംബികാ ദാരാപത്യാദയോ നാമ്നാ കർമണാ
വൃകസ്യഗാലാ ഏവാനിച്ഛതോഽപി കദര്യസ്യ കുടുംബിന
ഉരണകവത്സംരക്ഷ്യമാണം മിഷതോഽപി ഹരന്തി || 3 ||

യഥാ ഹ്യനുവത്സരം കൃഷ്യമാണമപ്യദഗ്ധബീജം ക്ഷേത്രം
പുനരേവാവപനകാലേ ഗുൽമത്യുണവീരുദ്ഭിർഗഹ്വരമിവ
ഭവത്യേവമേവ ഗൃഹാശ്രമഃ കർമക്ഷേത്രം യസ്മിന്ന ഹി
കർമാൺയുത്സീദന്തി യദയം കാമകരണ്യ ഏഷ ആവസഥഃ || 4 ||

തത്ര ഗതോ ദംശമശകസമാപസദൈർമനുജൈഃ ശലഭ -
ശകുന്തതസ്കരമുഷകാദിഭിരുപര്യുമാനബഹിഃപ്രാണഃ
കുചിത് പരിവർതമാനോഽസ്മിന്നധ്വന്യവിദ്യാകാമകർമഭി -
രുപരക്തമനസാനുപപന്നാർഥം നരലോകം ഗന്ധർവ -
നഗരമുപപന്നമിതി മിഥ്യാഭ്യുഷ്ടിരനുപശ്യതി || 5 ||

തത്ര ച കുചിദാതപോദകനിഭാൻ വിഷയാനുപധാവതി
പാനഭോജനവ്യവായാദിവ്യസനലോലുപഃ || 6 ||

കുചിച്ചാശേഷദോഷനിഷദനം പുരീഷവിശേഷം
തദ്വർണഗുണനിർമിതമതിഃ സുവർണമുപാദിത്സത്യഗ്നി -
കാമകാതര ഇവോൽമുകപിശാചം || 7 ||

അഥ കദാചിന്നിവാസപാനീയദ്രവിണാദ്യനേകാത്ഥോ -
പജീവനാഭിനിവേശ ഏതസ്യാം സംസാരാഽവ്യാമിതസ്തതഃ
പരിധാവതി || 8 ||

കുചിച്ച വാത്യൗപമ്യയാ പ്രമദയാഽ്വരോഹമാരോപിത -
സ്തത്കാലരജസാ രജനീഭൂത ഇവാസാധുമർയാദോ
രജസ്വലാക്ഷോഽപി ദിഗ്ദേവതാ അതിരജസ്വലമതിർന
വിജാനാതി || 9 ||

കുചിത്സുകൃദവഗതവിഷയവൈതഥ്യഃ സ്വയം
പരാഭിധ്യാനേന വിഭ്രംശിതസ്തൃതിസ്തയൈവ
മരീചിതോയപ്രായാംസ്താനേവാഭിധാവതി || 10 ||

കുചിദുലൂകത്ഥിൽലീസ്വനവദതിപരൂഷരഭസാഭോപം
പ്രത്യക്ഷം പരോക്ഷം വാ രിപുരാജകുലനിർഭർത്സിതേനാ -
തിവൃഥിതകർണമൂലഹൃദയഃ || 11 ||

സ യദാ ദുഗ്ധപൂർവസുകൃതസ്തദാ കാരസ്കരകാകതുണ്ഡാ -
ദ്യപുൺയദ്രുമലതാവിഷോദപാനവദുഭയാർമശൂന്യ -
ദ്രവിണാഞ്ജീവൻമൃതാൻ സ്വയം ജീവൻമ്രിയമാണ
ഉപധാവതി || 12 ||

ഏകദാസത്പ്രസംഗാനികൃതമതിർവ്യാദകസ്രോതഃ സ്ഖലനവദ്
ഉഭയതോഽപി ദുഃഖദം പാവണ്യമഭിയാതി || 13 ||

യദാ തു പരബാധയാന്യ ആത്മനേ നോപനമതി തദാ ഹി
പിതൃപുത്രബർഹിഷ്ഠതഃ പിതൃപുത്രാൻ വാ സ ഖലു
ഭക്ഷയതി || 14 ||

കുചിദാസാദ്യ ഗൃഹം ദാവവത്പ്രിയാർമവിധുരമ -
സുഖോദർകം ശോകാഗ്നിനാ ദഹ്യമാനോ ഭൃശം
നിർവേദമുപഗച്ഛതി || 15 ||

കുചിത്കാലവിഷമിതരാജകുലരക്ഷസാപഹൃതപ്രിയതമ -
ധനാസുഃ പ്രമൃതക ഇവ വിഗതജീവലക്ഷണ ആസ്തേ || 16 ||

കദാചിൻമനോരഥോപഗതപിതൃപിതാമഹാദ്യസത്സദിതി
സ്വപ്നനിർവൃതിലക്ഷണമനുഭവതി || 17 ||

കുചിദ് ഗൃഹാശ്രമകർമ്മചോദനാതിഭരഗിരി -
 മാരുരൂക്ഷമാണോ ലോകവ്യസനകർഷിതമനഃ
 കണ്ടകശർകരാക്ഷേത്രം പ്രവിശന്നിവ സീദതി || 18 ||

കുചിച്ച ദുഃസഹേന കായാഭ്യന്തരവഹിനാ ഗൃഹീതസാരഃ
 സ്വകുടുംബായ ക്രുധ്യതി || 19 ||

സ ഏവ പുനർനിദ്രാജഗരഗൃഹീതോന്യേ തമസി മഗ്നഃ
 ശൂന്യാരൺയ ഇവ ശേതേ നാൻയത് കിഞ്ചന വേദ ശവ
 ഇവാപവിദ്ധഃ || 20 ||

കദാചിദ് ഭഗമാനദംഷ്ട്രോ ദുർജനദന്ദശൂകൈരലബ്ധ -
 നിദ്രാക്ഷണോ വൃഥിതഹൃദയേനാനുക്ഷീയമാണവിജ്ഞാ -
 നോന്യസകുപേന്ധവത്പതതി || 21 ||

കർഹി സ്ഥ ചിത്കാമമധുലവാൻ വിചിൻവൻ യദാ
 പരദാരപരദ്രവ്യാൺയവരുന്ധാനോ രാജ്ഞാ സ്വാമിഭിർവാ
 നിഹതഃ പതത്യുപാരേ നിരയേ || 22 ||

അഥ ച തസ്മാദുഭയമാപി ഹി കർമാസ്മിന്നാത്മനഃ
 സംസാരാവപനമുദാഹരന്തി || 23 ||

മുക്തസ്തതോ യദി ബന്ധാദ്ഭവദത്ത ഉപാച്ഛിനത്തി
 തസ്മാദപി വിഷ്ണുമിത്ര ഇത്യനവസ്ഥിതിഃ || 24 ||

കുചിച്ച ശീതവാതാദ്യനേകാധിദൈവികഭൗതികാ -
 ത്മീയാനാം ദശാനാം പ്രതിനിവാരണൈകൽപോ
 ദുരന്തചിന്തയാ വിഷണ്ണ ആസ്തേ || 25 ||

കുചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്ധനമന്യേഭ്യോ
വാ കാകിണികാമാത്രമപ്യപഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്വാ
വിദ്വേഷമേതി വിത്തശാഠ്യാത് || 26 ||

അധ്യന്യമുഷ്മിന്നിമ ഉപസർഗാസ്തഥാ സുഖദുഃഖ -
രാഗദ്വേഷഭയാഭിമാനപ്രമാദോന്മാദശോകമോഹലോഭ -
മാത്സര്യേർഷ്യാവമാനക്ഷുത്പിപാസാധിവാധിജന്മ -
ജരാമരണാദയഃ || 27 ||

കുചി ദേവമായയാ സ്ത്രിയാ ഭുജലതോപഗുഡഃ പ്രസ്കന്ന -
വിവേകവിജ്ഞാനോ യദ്വിഹാരഗൃഹാരംഭാകുലഹൃദയ -
സ്തദാശ്രയാവസക്തസുതദുഹിത്യകലത്രഭാഷിതാവലോക -
വിചേഷ്ടിതാപഹൃതഹൃദയ ആത്മാനമജിതാത്മാപാര്യന്ധേ
തമസി പ്രഹിണോതി || 28 ||

കദാചിദീശ്വരസ്യ ഭഗവതോ വിഷ്ണോശ്ചക്രാത്പരമാൺവാദി -
ദ്വിപരാർധാപവർഗകാലോപലക്ഷണാത്പരിവർതിതേന വയസാ
രഹസാ ഹരത ആബ്രഹ്മത്യണസ്തംബാദീനാം ഭൂതാനാ -
മനിമിഷതോ മിഷതാം വിത്രസ്തഹൃദയസ്തമേവേശ്വരം
കാലചക്രനിജായുധം സാക്ഷാദ്ഭഗവന്തം യജ്ഞപുരുഷമനാ -
ദ്യുത്യ പാഖണ്ഡദേവതാഃ കങ്കഗൃധബകവടപ്രായാ
ആർയസമയപരിഹൃതാഃ സാങ്കേത്യേനാഭിധത്തേ || 29 ||

യദാ പാഖണ്ഡിഭിരാത്മവഞ്ചിതൈസ്തൈരൂരു വഞ്ചിതോ
ബ്രഹ്മകുലം സമാവസംസ്തേഷാം ശീലമുപനയനാദി -
ശ്രൗതസ്ഥാർത്ഥകർമാനുഷ്ഠാനേന ഭഗവതോ യജ്ഞ -
പുരുഷസ്യാരാധനമേവ തദരോചയൻ ശൂദ്രകുലം ഭജതേ
നിഗമാചാര്യശുദ്ധിതോ യസ്യ മിഥുനീഭാവഃ കുടുംബഭരണം
യഥാ വാനരജാതേഃ || 30 ||

തത്രാപി നിരവരോധഃ സ്വൈരേണ വിഹരന്നതികൃപണബുദ്ധി -
രന്യോന്യമുഖനിരീക്ഷണാദിനാ ഗ്രാമ്യകർമ്മണൈവ
വിസ്മൃതകാലാവധിഃ || 31 ||

കുചിദ് ഭ്രൂമവദൈഹികാർഥേഷു ഗൃഹേഷു രംസ്യൻ യഥാ
വാനരഃ സുതദാരവത്സലോ വ്യവായക്ഷണം || 32 ||

ഏവമധ്വന്യവരുന്ധാനോ മൃത്യുഗജഭയാത്തമസി
ഗിരികന്ദ്രപ്രായേ || 33 ||

കുചിച്ഛീതവാതാദ്യനേകദൈവികഭൗതികാത്മീയാനാം
ദുഃഖാനാം പ്രതിനിവാരണേകൽപോ ദുരന്തവിഷയവിഷണ്ണ
ആസ്തേ || 34 ||

കുചിൻമിഥോ വ്യവഹരൻ യത്കിഞ്ചിദ്ധനമുപയാതി
വിത്തശാഢ്യേന || 35 ||

കുചിത്ക്ഷീണ്യനഃ ശയ്യാസനാശനാദുപഭോഗവിഹീനോ
യാവദപ്രതിലബ്ധമനോരഥോപഗതാദാനേവസിതമതി -
സ്തതസ്തതോവമാനാദീനി ജനാദഭിലഭതേ || 36 ||

ഏവം വിത്തവൃതിഷംഗവിവൃദ്ധവൈരാഗ്യബന്ധോഽപി
പൂർവവാസനയാ മിഥ ഉദ്യഹത്യുമാപവഹതി || 37 ||

ഏതസ്മിൻ സംസാരാധ്വനി നാനാക്ഷേപശോപസർഗബാധിത
ആപന്നവിപന്നോ യത്ര യസ്തമു ഹ വാവേതരസ്തത്ര
വിസൃജ്യ ജാതം ജാതമുപാദായ ശോചൻമുഹ്യൻ ബിഭൃ -
ദ്ഭിവദൻ ക്രന്ദൻ സംഹൃഷ്യൻഗായന്നഹ്യമാനഃ
സാധുവർജിതോ നൈവാവർതതേദ്വിദ്വാപി യത ആരബ്ധ
ഏഷ നരലോകസാർഥോ യമധ്വനഃ പാരമുപദിശന്തി || 38 ||

യദിദം യോഗാനുശാസനം ന വാ ഏതദവരുന്ധതേ
 യന്യസ്തദന്ധാ മൂനയ ഉപശമശീലാ ഉപരതാത്മാനഃ
 സമവഗച്ഛന്തി || 39 ||

യദപി ദിഗിഭജയിനോ യജ്ജിനോ യേ വൈ രാജർഷയഃ കിം തു
 പരം മൃഗേ ശയീരന്നന്യാമേവ മമേയമിതി കൃതവൈരാനു -
 ബന്ധായാം വിസൃജ്യ സ്വയമുപസംഹൃതാഃ || 40 ||

കർമവൽലീമവലംബ്യ തത ആപദഃ കഥഞ്ചിന്നരകാദ്വിമുക്തഃ
 പുനരപ്യേവം സംസാരാധുനി വർത്തമാനോ നരലോകസാർഥ -
 മുപയാതി ഏവമുപരിഗതോഽപി || 41 ||

തസ്യേദമുപഗായന്തി —
 ആർഷഭസ്യേഹ രാജർഷേർമനസാപി മഹാത്മനഃ |
 നാനുവർത്താർഹതി നൃപോ മക്ഷികേവ ഗരുത്മതഃ || 42 ||

യോ ദുസ്ത്യജാനാരസുതാൻ സുഹൃദ്രാജ്യം
 ഹൃദിസ്സ്പൃശഃ |
 ജഹൗ യുവൈവ മലവദുത്തമശ്ലോകലാലസഃ || 43 ||

യോ ദുസ്ത്യജാൻ ക്ഷിതിസുതസ്വജനാർഥദാരാൻ
 പ്രാർഥ്യാം ശ്രിയം സുരവരൈഃ സദയാവലോകാം |
 നൈച്ഛന്നുപസ്തദുചിതം മഹതാം മധുദ്വിദ്
 സേവാനുരക്തമനസാമഭവോഽപി ഫൽഗുഃ || 44 ||

യജ്ഞായ ധർമപതയേ വിധിനൈപുണായ
 യോഗായ സാംഖ്യശിരസേ പ്രകൃതീശ്വരായ |
 നാരായണായ ഹരയേ നമ ഇത്യുദാരം
 ഹാസ്യൻമൃഗത്വമപി യഃ സമുദാജഹാര || 45 ||

യ ഇദം ഭാഗവതസഭാജിതാവദാതഗുണകർമ്മണോ
 രാജർഷേർഭരതസ്യാനുചരിതം സ്വസ്ത്യയനമായുഷ്യം
 ധന്യം യശസ്യം സ്വർഗ്യാപവർഗ്യം വാനുശൃണോ -
 ത്യാഖ്യാസ്യത്യഭിനന്ദതി ച സർവാ ഏവാശീഷ
 ആത്മന ആശാസ്തേ ന കാഞ്ചന പരത ഇതി || 46 ||

|| ഇതി ശ്രീമദ്ഭാഗവതേ മഹാപുരാണേ പാരമഹംസ്യാം സംഹിതായാം
 പഞ്ചമസ്കന്ധേ ഭരതോപാഖ്യാനേ പാരോക്ഷ്യവിവരണം നാമ
 ചതുർദശോധ്യായഃ ||